

In: Shévlik Csaba (szerk.) X. Kheops Nemzetközi Tudományos Konferencia: Tudomány és Felelősség. Konferencia helye, ideje: Mór, Magyarország, 2015.04.20 Mór: KHEOPS Automobil-Kutató Intézet, 2015.

SZÜCSNÉ DR. MARKOVICS KLÁRA

Egyetemi adjunktus, Miskolci Egyetem, Gazdálkodástani Intézet, Miskolc

Az információkezelés módja a beruházási döntések előkészítése során a hazai feldolgozóiparban; ISBN:978-963-89779-4-6; pp 66-78

1. Bevezetés

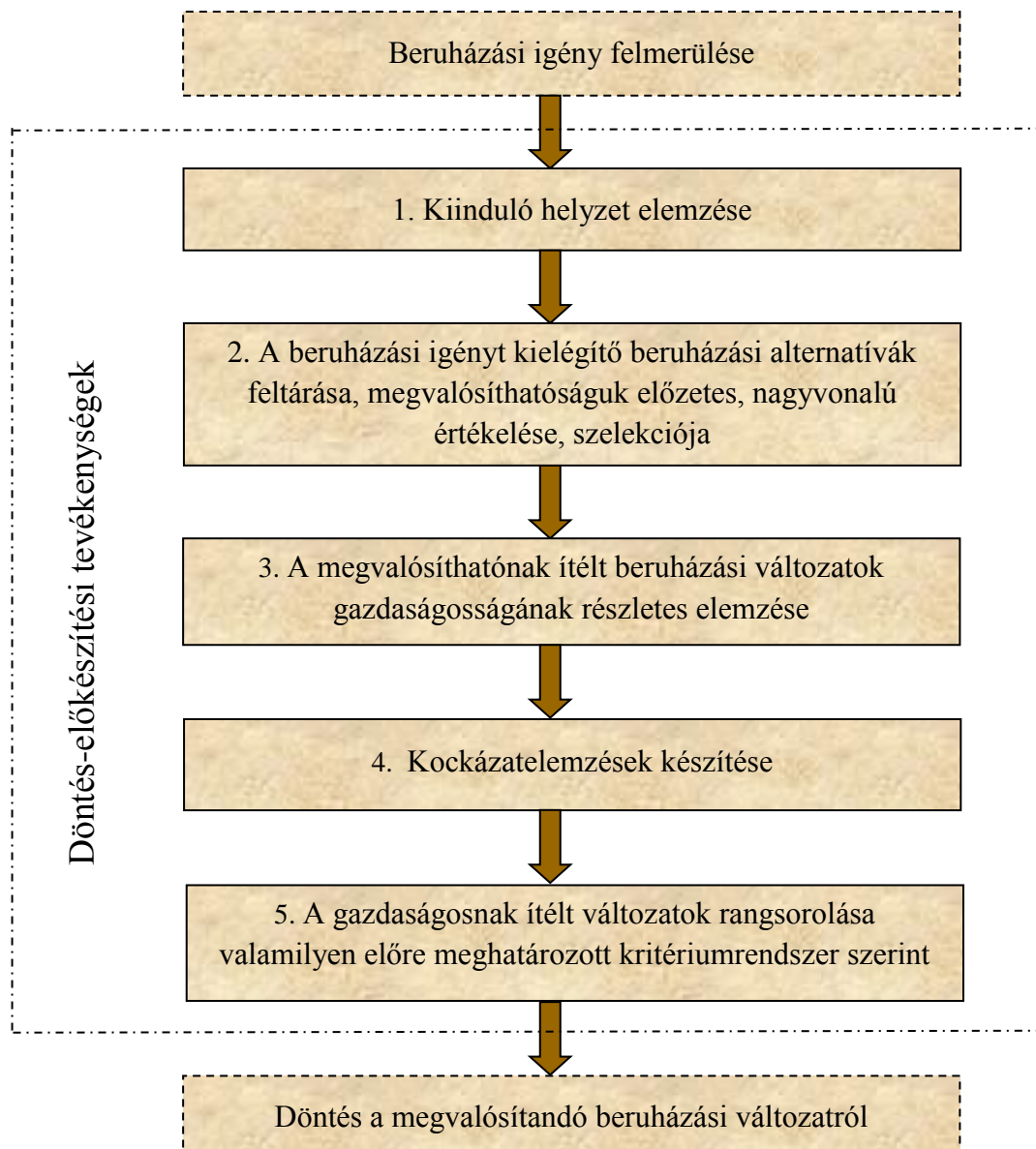
A szakirodalom nem egységes abban a kérdésben, hogy a beruházás folyamata mely szakaszokra tagolódik (a szerzők rendszerint kettő, három vagy négy nagy szakaszt különítik el). Abban viszont egyetértés mutatkozik, hogy a beruházások megvalósítását mindig meg kell előznie egy döntés-előkészítési szakasznak. A beruházások döntés-előkészítésére vonatkozóan számos hazai és nemzetközi forrásmunkát dolgoztam fel. Ezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a szakirodalmi ajánlások nem teljesen egységesek a tekintetben, hogy a döntés-előkészítési szakaszban milyen tevékenységeket célszerű elvégezni a vállalati szakembereknek, habár a folyamat lényegét tekintve jelentős hasonlóságok fedezhetők fel az egyes ajánlások között.

Öt forrásmunkára alapozva [Barta, 1986; Butler és társai, 1993; Northcott, 1998; Vargha, 2001; Fekete – Husti szerk. 2005] megszerkesztettem a beruházások gazdasági döntés-előkészítésének modelljét (melyben csupán a gazdasági előkészítéshez tartozó tevékenységek szerepelnek, a műszaki előkészítéshez kapcsolódó feladatokat nem tartalmazza), majd a hazánkban működő feldolgozóipari vállalatok körében végzett kérdőíves felméréssel teszteltem a felállított elméleti modellt. (A beruházások gazdasági döntés-előkészítésének általam szerkesztett modelljét az 1. ábra mutatja be. A modell tesztelését a szerző Ph.D. értekezése tartalmazza részletesen. [Szücsné Markovics, 2013]) A beruházások döntés-előkészítési munkálatait a beruházási igény felmerülése előzi meg. A kiinduló helyzet elemzésével kezdődnek és a gazdaságosnak ítélt beruházási változatok rangsorolásával zárulnak a döntés-előkészítési tevékenységek. A megvalósítandó beruházásról szóló döntés már nem része a döntés-előkészítési folyamatnak.

A beruházás-gazdaságossági számítások nagyon fontos részét képezik a döntés-előkészítésnek. A szakmailag megalapozott beruházás-gazdaságossági elemzések alapfeltétele, hogy a vállalatok rendelkezzenek a számítások elvégzéséhez kellő mennyiségű, pontos és naprakész információval. „A vállalati döntéshozatalban az adatoknak központi szerepük van, nélkülük a döntéshozatali folyamat nem képzelhető el. A döntéshozó olyan elemző eszközökre támaszkodik a döntéshozatali folyamatban, amelyek az adatok, információk és tudás hatékony felhasználását lehetővé teszik.” [Sasvári, 2014, 173. o.] E megállapítás a beruházási döntésekre is igaz. A beruházások döntés-előkészítése során célszerű az alternatívákban, változatokban való gondolkodás, ami tovább növeli a döntéshez szükséges adat- és információ-mennyiséget.

Jelen tanulmány egy 2012-ben, a hazai feldolgozóipari vállalatok körében végzett kérdőíves felmérés eredményeire alapozva két kérdésre ad választ:

1. A gazdaságossági számítások megkezdése előtt ellenőrzik-e a vállalatok a beruházással (beruházásokkal) kapcsolatban összegyűjtött információk helyességét, hitelességét és időszerűségét?
2. Mit tesznek a cégek abban az esetben, ha valamely információról kiderül, hogy nem pontos, nem megbízható forrásból származik vagy nem időszerű?

1. ábra: A beruházások gazdasági döntés-előkészítésének modellje

Forrás: Saját szerkesztés

2. A kutatás módszertana

Egy szélesebb témakört lefedő kutatás keretében vizsgáltam a beruházási projektek rangsorolására alkalmazott módszereket. A kérdőíves felmérést a Magyarországon működő feldolgozóipari vállalatokra terjesztettem ki. A mintavétel során a Cég-Kód-Tár 2010/IV. negyedéves kiadványában szereplő adatbázisból választottam ki a vállalatokat. A reprezentativitás kritériuma az értékesítés nettó árbevétele volt. A kis- és közepes

vállalkozásokról szóló törvényben¹ meghatározott árbevételi kategóriák szerint 4 csoportba soroltam a feldolgozóipari vállalatokat:

1. csoport: 600 millió forint alatti árbevételű cégek (mikrovállalkozások),
2. csoport: 601-3 000 millió forint közötti árbevételű cégek (kisvállalatok),
3. csoport: 3 001-15 000 millió forint közötti árbevételű cégek (közepes vállalatok),
4. csoport: 15 001 millió forint feletti árbevételű cégek (nagyvállalatok).

Az egyszerű véletlen mintavétel legnagyobb hátrányát (a minta pontosságát és megbízhatóságát csak a mintanagyság növelésével lehet fokozni) kiküszöbölendő, rétegzett mintavételi eljárást alkalmaztam. Az árbevétel alapján kialakított csoportokon belül egyszerű véletlen kiválasztással emeltem be a mintába a cégeket az egyes rétegek nagyságával arányosan. Ennek köszönhetően a minta összetétele az alapsokaság rétegek szerinti összetételét tükrözi.

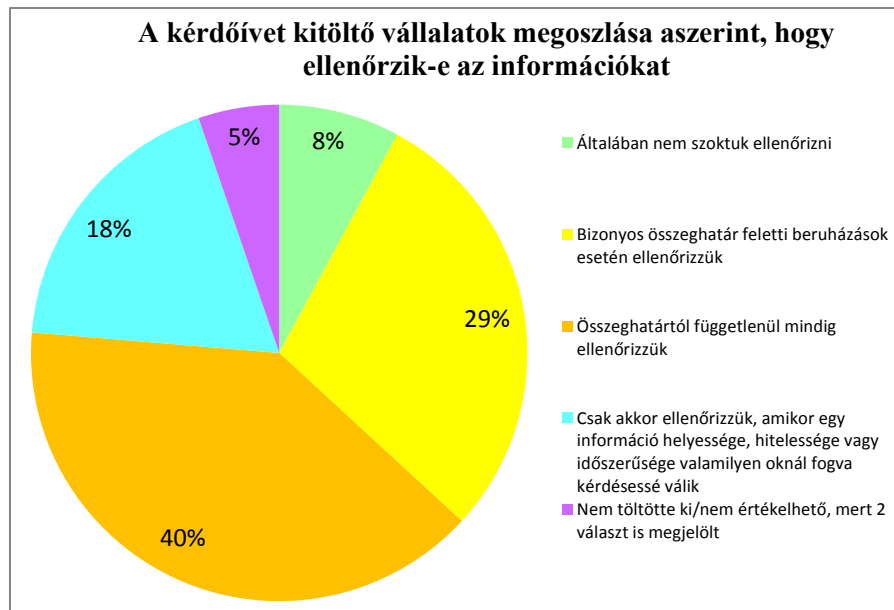
A kérdőíves megkérdezés 2012 nyarán, részben levélben, részben elektronikus úton történt. 500 cégnek levélben juttattam el a kérdőívet, további 1000 vállalatnak email-en küldtem el azt a linket, amelyre kattintva kitölthető volt a kérdőív. Összesen 76 vállalattól kaptam vissza értékelhető formában kitöltve a kérdőívet, mely 5,1 százalékos visszaérkezési arányt jelent. Ez alacsonynak tűnik, de a hasonló témájú külföldi kutatások esetén is tapasztalható volt hasonlóan alacsony arány: például Brounen, Jong és Koedijk 2002-ben, négy európai ország (Egyesült Királyság, Hollandia, Németország és Franciaország) bevonásával készült kutatása esetén szintén átlagosan 5 százalékos visszaérkezési arány volt jellemző [Brounen és társai, 2004]. Néhány vállalatvezető a kérdőív kézhez vételét követően telefonon keresztül utasította el a kérdőív kitöltését, melyet főként két érveléssel indokoltak: az egyik, hogy cégüknél a beruházásokkal kapcsolatos mindenféle információ üzleti titoknak számít; a másik, hogy az utóbbi 5-6 évben nem volt érdemleges súlyú beruházás a vállalatnál.

A kitöltött kérdőívekben szereplő adatokat az Excel táblázatkezelő programban összesítettem és a WinSTAT statisztikai elemzésekre szolgáló programcsomagot felhasználva elemeztem. Elemzéseim során egyszerű leíró statisztikai módszereket, például megoszlási viszonyszámokat, csoportátlagokat stb., másrészt összehasonlító statisztikai elemzéseket végeztem (korrelációs együttható, khi-négyzet mutató, diszkriminanciaelemzés, varianciaanalízis).

3. A beruházással (beruházásokkal) kapcsolatban összegyűjtött információk helyességének, hitelességének és időszerűségének ellenőrzése

A kérdőív egyik kérdése arra irányult, hogy a vállalatok a gazdaságossági számítások megkezdése előtt szokták-e ellenőrizni az összegyűjtött információk helyességét, hitelességét és időszerűségét. A válaszadók 40 százalékánál összegzhatártól függetlenül mindig ellenőrzik az összegyűjtött információkat, 29 százalékánál pedig csak bizonyos összegzhatár feletti beruházások esetén végzik el az ellenőrzést. Mindenképp pozitív, hogy a válaszadó vállalatoknak csupán 8 százaléka nyilatkozta azt, hogy általában nem ellenőrzi az információkat. (A válaszok megoszlását a 2. ábra szemlélteti.)

¹ 2004. évi a Kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló XXXIV. törvény 3. paragrafusának 1-6. bekezdése

2. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalatok megoszlása aszerint, hogy ellenőrzik-e a beruházással (beruházásokkal) kapcsolatban összegyűjtött információkat

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

A válaszok megoszlását vállalati méret és tulajdonosi arány szerinti bontásban is megvizsgáltam. (Az erre vonatkozó eredményeket az 1. táblázat összefoglalóan tartalmazza.) Vállalati méret szerint jelentős eltérés tapasztalható a vállalatok által adott válaszok között. A kisvállalatok és a nagyvállalatok túlnyomó többségénél (60, illetve 83 százaléknál) a beruházott összeg nagyságától függetlenül minden esetben ellenőrzik az információkat. A mikrovállalkozások és a közepes vállalatok esetében csupán alig több mint 20 százalékot tett ki ez az arány. A mikrovállalkozások és a közepes méretű vállalatok gyakorlatára leginkább az jellemző, hogy csak bizonyos összeghatár felett végzik el az ellenőrzést, illetőleg abban az esetben ellenőrzik az információkat, ha azok pontossága, hitelessége vagy időszerűsége kérdésessé válik. Csupán a mikrovállalkozások és a kisvállalatok esetében fordul elő (igaz, ott sem túl gyakran), hogy a számítások megkezdése előtt nem győződnek meg az információk helyességéről, hitelességéről, időszerűségéről. A vállalati méret és az információk ellenőrzése közötti összefüggés feltárása érdekében diszkriminanciaanalízist és khi-négyzet próbát végeztem. Az elvégzett vizsgálatok arra utalnak, hogy nincs kapcsolat a két változó (vállalati méret és információk ellenőrzése) között.

Tulajdonosi arány szerinti bontásban elemezve a válaszok megoszlását nincs jelentős eltérés a két vállalati csoport között. Tulajdonosi aránytól függetlenül a vállalatok többségénél vagy összeghatártól függetlenül, vagy bizonyos összeghatár felett ellenőrzik a beruházásokkal kapcsolatban összegyűjtött információkat. A többségében külföldi tulajdonban lévő cégek közül egyetlen egy sem jelölte be az „általában nem szoktuk ellenőrizni” válaszlehetőséget. A tulajdonosi arány és az információk ellenőrzése esetében is megvizsgáltam, hogy van-e kapcsolat a két változó között. A khi-négyzet próba nem jelzett összefüggést a két ismérv között.

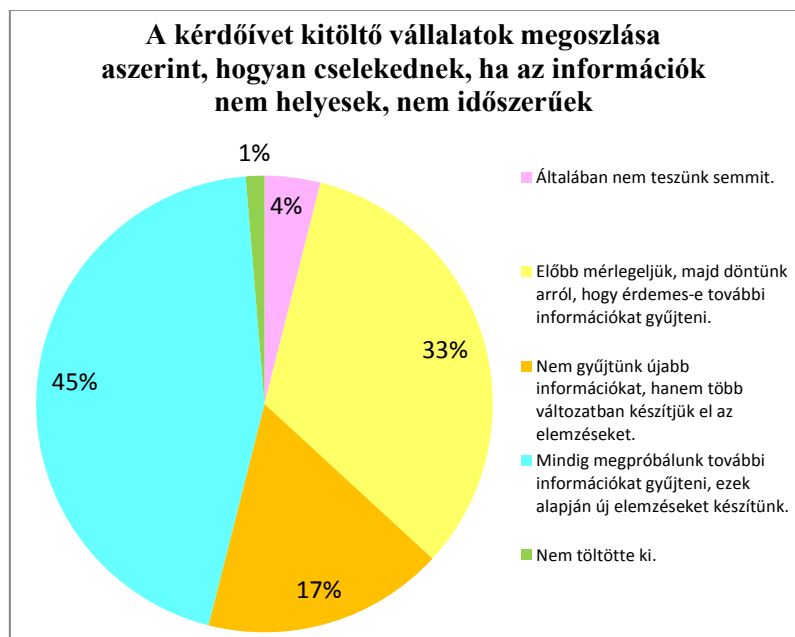
1. táblázat: Az összegyűjtött információk ellenőrzésére vonatkozó válaszok megoszlása vállalati méret, illetve tulajdonosi arány szerint

Ellenőrzik-e az információkat	Vállalati méret				Tulajdonosi arány	
	Mikro-vállalk.	Kisváll.	Közepes váll.	Nagyváll.	Többségi hazai	Többségi külföldi
<i>Általában nem szoktuk ellenőrizni.</i>	9%	4%	0%	0%	6%	0%
<i>Bizonyos összeghatár feletti beruházások esetén ellenőrizzük.</i>	42%	26%	42%	17%	32%	40%
<i>Összeghatártól függetlenül mindig ellenőrizzük.</i>	21%	60%	22%	83%	43%	39%
<i>Csak akkor ellenőrizzük, amikor egy információ helyessége, hitelessége vagy időszerűsége valamilyen oknál fogva kérdésessé válik.</i>	28%	10%	36%	0%	19%	21%
Összesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

4. A vállalatok által alkalmazott gyakorlat nem helyes, illetve nem időszerű információk esetén

A kérdőív egy másik kérdésével arra kerestem a választ, hogy mit tesznek a vállalatok abban az esetben, ha egy információról bebizonyosodik, hogy az nem helyes, illetőleg nem időszerű. A válaszadó cégek legnagyobb része, mintegy 45 százaléka minden esetben megpróbál további információkat gyűjteni a lehetséges beruházási változatokról, majd ezt követően újra elvégzik a beruházás-gazdaságossági számításokat. A vállalatok egyharmadánál először mérlegelik, hogy érdemes-e időt szánni a további információszerzésre, és csak ezt követően gyűjtenek (vagy nem gyűjtenek) pótlólagos információkat. A válaszadók 17 százaléka nem gyűjt újabb információkat, hanem több változatban (például optimista – reális – pesszimista változat) készíti el a beruházás-gazdaságossági számításokat. (A válaszok megoszlását a 3. ábra szemlélteti.)

3. ábra: A vállalatok által alkalmazott gyakorlat abban az esetben, ha valamely információ nem helyes, illetve nem időszerű

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

E kérdés esetében is elemeztem vállalati méret, illetve tulajdonosi arány szerinti bontásban a válaszok megoszlását. (Az erre vonatkozó eredményeket a 2. táblázat összefoglalóan tartalmazza.)

Vállalati méret szerint nem figyelhető meg jelentős eltérés az információkezelés gyakorlatában. Mindegyik méretkategóriában a vállalatok döntő többsége mindig igyekszik további információk felkutatásával és azok elemzésével kiegészíteni a beruházás-gazdaságossági számításokat abban az esetben, ha valami oknál fogva nincsenek megelégedve az információk pontosságával, megbízhatóságával vagy időszerűségével. A vállalati méret és a vállalatok által alkalmazott információ-kezelési gyakorlat közötti esetleges kapcsolat feltárása érdekében khi-négyzet próbát, illetve diszkriminanciaanalízist végeztem. Mindkét vizsgálat azt az eredményt hozta, hogy nagy valószínűséggel nincs kapcsolat a két ismérv között.

Tulajdonosi arány szerinti bontásban vizsgálva a válaszok megoszlását, jelentős eltérés figyelhető meg a kérdésre adott válaszok között. A többségi külföldi tulajdonban lévő vállalatok zöménél (61 százalékánál) mindig megpróbálják további információszerzéssel és újabb elemzésekkel kiegészíteni a beruházás-gazdaságossági számításokat. A többségi hazai tulajdonban lévő cégeknél „csupán” 40 százalékot tett ki ez az arány, miközben közel ugyanilyen arányban (39 százalékban) előbb mérlegelik, hogy érdemes-e időt és energiát fordítani a további információgyűjtésre és elemzésekre. A tulajdonosi arány és a vállalatok által alkalmazott gyakorlat közötti lehetséges kapcsolatot szintén a khi-négyzet teszttel vizsgáltam, mely ebben az esetben sem jelzett összefüggést a két változó között.

2. táblázat: „Mit tesznek abban az esetben, ha valamely információról kiderül, hogy nem pontos, nem megbízható forrásból származik vagy nem időszerű?” kérdésre adott válaszok megoszlása vállalati méret, illetve tulajdonosi arány szerint

A vállalatok által alkalmazott gyakorlat	Vállalati méret				Tulajdonosi arány	
	Mikro-vállalk.	Kisváll.	Közepes váll.	Nagyváll.	Többségi hazai	Többségi külföldi
<i>Általában nem teszünk semmit.</i>	4%	0%	0%	0%	5%	0%
<i>Előbb mérlegeljük, hogy érdemes-e időt és energiát fordítani a pontosabb, hitelesebb, időszerűbb információk megszerzése érdekében, majd ezt követően döntünk arról, hogy gyűjtünk-e újabb információkat, végzünk-e újabb elemzéseket vagy sem.</i>	29%	28%	11%	0%	39%	17%
<i>Rendszerint nem gyűjtünk újabb információkat, hanem több változatban (pl. optimista, pesszimista) készítjük el a gazdaságossági elemzéseket.</i>	9%	17%	28%	20%	16%	22%
<i>Mindig megpróbálunk további információkat gyűjteni, melyeket felhasználva új elemzéseket készítünk.</i>	58%	55%	61%	80%	40%	61%
Összesen	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Forrás: A kitöltött kérdőívek alapján saját szerkesztés

5. Összegzés

A beruházások döntés-előkészítési folyamatának kulcsfontosságú eleme a döntéshez szükséges megbízható, időszerű és minél pontosabb információk összegyűjtése, illetőleg azok megfelelő módszertan segítségével történő elemzése. A beruházási döntések hosszú távon hatással vannak a vállalat működésére, ezért a döntés-előkészítés során nagy hangsúlyt kell fektetni az információk magasfokú megbízhatóságára, pontosságára.

Egy 2012-ben végzett kérdőíves felmérés keretében vizsgáltam, hogy a hazánkban működő feldolgozóipari vállalatok ellenőrzik-e a beruházási változatokkal kapcsolatban összegyűjtött információkat, illetőleg mit tesznek abban az esetben, ha kétségeik merülnek fel az információk pontosságával, időszerűségével, megbízhatóságával kapcsolatban. A kérdőíves felmérés rámutatott arra, hogy a legtöbb vállalatnál összehatártól függetlenül mindig ellenőrzik az összegyűjtött információkat, habár vállalati méret szerint jelentős eltérés figyelhető meg a válaszok között. Főként a kis- és a nagyvállalati kategóriára jellemző az, hogy a beruházott összeg nagyságától függetlenül mindig ellenőrzik az információkat. A mikrovállalkozások és a közepes méretű vállalatok gyakorlatára inkább az jellemző, hogy csak bizonyos összehatár feletti beruházások esetében végzik el az ellenőrzést, illetőleg akkor, ha az információk pontossága, hitelessége vagy időszerűsége kérdésessé válik.

Az információk ellenőrzésével szorosan összefügg az a kérdés is, hogy miként cselekednek a vállalatok abban az esetben, ha kiderül, hogy a döntés-előkészítés során összegyűjtött információk valamely szempontból (pontosság, megbízhatóság, időszerűség) nem megfelelőek. A kérdőíves megkérdezés azt az eredményt hozta, hogy – vállalati mérettől függetlenül – a cégek általában igyekeznek további adatokat, információkat gyűjteni és újabb elemzéseket készíteni. Ennél a kérdésnél tulajdonosi arány szerint mutatkozott eltérés a vállalatok által alkalmazott gyakorlatban. A többségi hazai tulajdonban lévő cégeknél közel ugyanolyan arányban vannak a minden esetben újabb információkat gyűjtő és elemző vállalatok, mint azok, amelyek előbb mérlegelik, hogy érdemes-e további információkat gyűjteni. Ettől eltérően a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalatok többségénél rendszerint mindig igyekeznek a beruházás-gazdaságossági számításokat újabb információkkal és elemzésekkel kiegészíteni, pontosítani.

A kutatás fent részletezett eredményeit érdemes lett volna más kutatók eredményeivel is összevetni, ám sem hazai, sem nemzetközi kutatási eredményeket bemutató tanulmányt nem találtam erre a témára vonatkozóan.

Irodalomjegyzék

1. 2004. évi a Kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról szóló XXXIV. törvény 3. paragrafusának 1-6. bekezdése
2. Barta, I. [1986]: *A beruházások döntés-előkészítése*; Akadémiai Kiadó, Budapest
3. Brounen, D. – Jong, A. – Koedijk, K. [2004]: *Corporate Finance in Europe: Confronting Theory with Practice*; Financial Management, 33. évfolyam, 4. szám
4. Butler, R. – Davies, L. – Pike, R. – Sharp, J. [1993]: *Strategic Investment Decisions: Theory, Practice, and Process*; Routledge, London
5. Fekete, I. – Husty, I. (szerk.) [2005]: *Beruházási kézikönyv vállalkozóknak, vállalatoknak*; Műszaki Könyvkiadó, Budapest
6. Northcott, D. [1998]: *Capital Investment Decision-Making*; International Thomson Business Press; London
7. Sasvári, P. [2014]: *A magyarországi vállalkozások üzleti intelligencia használatának vizsgálata*; In: Karlovitz János Tibor (szerk.): Kulturális és társadalmi sokszínűség a változó gazdasági környezetben: 2. IRI Társadalomtudományi Konferencia, Komárno, International Research Institute, pp.173-183.
8. Szűcsné Markovics, K. [2013]: *A beruházások döntés-előkészítési folyamatának és módszereinek empirikus vizsgálata a hazai feldolgozóipari vállalatok körében*; Ph.D. értekezés, Miskolci Egyetem
9. Vargha, J. [2001]: *Tartós tőkejavak a vállalati gazdálkodásban*; Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc